

Захарова В. А.,

доцент кафедри української літератури

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

ЗАСОБИ ЕСТЕТИЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ В ІНТИМНІЙ ЛІРИЦІ ЛІНИ КОСТЕНКО

Анотація. У статті аналізуються засоби естетичної виразності поетичних творів Ліни Костенко. Придільено увагу ролі засобів естетичної виразності у творенні поетичного образу інтимної та пейзажної лірики поетеси. Доведено, що втілення емоційних станів у художнє слово Ліни Костенко відбувається на високому мистецькому рівні за допомогою досконалих засобів поетичної техніки. Особлива увага приділена колористиці, яка розглядається як засіб поетичної виразності.

Ключові слова: поезія Ліни Костенко, естетична виразність, колористика, семантика кольору, образ ліричної героїні.

Постановка проблеми. Серед естетичних засобів мови виділяється образність художнього мовлення, що виражається в інтонації, милозвучності, використанні звукоповторів, а також стилістичних фігур (анафора, паралелізм, повтори, антитеза, полісиндетон тощо). Названі засоби відіграють істотну роль у семантиці, синтаксисі і звуковій організації художнього мовлення, виділяють і посилюють елементи мовленнєвої комунікації. Поетика віршів Ліни Костенко цікавить не одне покоління її дослідників, а проблема підсилення емоційно-естетичного сприйняття художніх образів стоїть досить гостро. Тому закономірною є увага, яку літературознавці та методисти приділяють творчому доробку Ліни Костенко. З огляду на вищевідзначене констатуємо актуальність обраної теми. У статті орієнтувалися на дослідження психологів, згідно з якими збудження, що виникає в зорових центрах мозку людини, поширюється на слухові органи, і, навпаки, слухові відчуття розповсюджуються на зорові центри. Так створюються переживання в якісно новому форматі, бо виникають на основі цілісної реакції людської свідомості. Повноцінне сприйняття художнього образу уподібнюється сприйняттю навколишньої багатоплощинної дійсності, яка відображається в головному мозку цілісно, тобто в єдності слухових і зорових вражень. Ця теза є пріоритетною в роботі над текстами поезій Ліни Костенко саме в аспекті смислового навантаження художніх деталей, у передачі неповторного внутрішнього світу ліричної героїні, який проектується на навколишню дійсність, що є багатоплощинною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Шляхи вирішення порушеної у статті проблеми знаходимо на сторінках наукових публікацій. Спробу розглянути питання особливостей поетичного світу Ліни Костенко знаходимо в Л. Ставицької, яка визначає ядро таланту поетеси як «ліричну пристрасть, задушевність, ширість і шляхетність поетичного голосу, в якому плачуть <...> сні, нуртус національний дух і повнокровно існує українська мова» [1, с. 30]. Аналізуючи «самоцінний поетичний світ» [1, с. 26], критик звертає увагу на тонке філологічне чуття поетеси. Досліджуючи глибини індивідуальної поетики Л. Костенко, Л. Ставицька прагне віднайти образ, що закорінений в українську поетичну традицію, і визначити естетич-

ну вартість самоцінної реальності творів поетеси. На її думку, «на сторінках поетичних творів Ліни Костенко оживає архетип світового дерева» [1, с. 29]. Етико-гуманістичний зміст лірики Ліни Костенко став предметом дослідження Олеси Ковальчук [2]. Свого часу не помилився Євген Маланюк, коли назвав Ліну Костенко поетесою «потужної інтелектуальної сили, громадянської позиції, з тонким відчуттям поетичного слова» [3, с. 32]. Однак малодослідженою залишається проблема поетичної ролі засобів естетичної виразності в мові поетеси.

Мета статті – здійснити аналіз засобів естетичної виразності в поетичній мові Ліни Костенко. Завдання: з'ясувати смислово та емоційну роль засобів естетичної виразності у віршах Ліни Костенко, дослідити семантичну роль зорових художніх деталей у творенні поетичного образу інтимної та пейзажної лірики поетеси. Об'єктом дослідження є поезія Ліни Костенко, а предметом – засоби естетичної виразності в ліриці поетеси.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті поетичні тексти Ліни Костенко розглядаємо як «поле методологічних змагань» [4, с. 491], оскільки в процесі їх аналізу вдаємося до усвідомлення потенційних можливостей та сприймаємо їх як такі, що рухаються в межах літературного напрямку. Пізнаємо та осягаємо поетичні тексти, урахувавши, що їм властива багатозначність. А це означає, що «він (поетичний текст – В. 3.) має не просто кілька значень, але те, що у ньому здійснюється властива йому множинність сенсу – множинність така, що не підлягає усуненню, а не та, що є тільки припущенням» [4, с. 493]. Дослідження доводить, що в поетичному творі Л. Костенко чітко виділяються такі естетично важливі аспекти слова, як фізичний (він же чуттєвий) і семантичний (він же смисловий), необхідні для створення художнього образу. З'ясувати обидва аспекти означає повноцінно осягти художній світ Ліни Костенко – неповторний, майстерний, самобутній.

Згідно з методологією Р. Барта «текст вимагає, щоб ми зліквідували, або хоча б скоротили дистанцію між письмом і текстом, не намагались екстраполювати усе сильнішу персону читача на твір, а об'єднували читача й письмо в єдину знакову дійсність» [4, с. 494], скорочуємо відстань між ліричним твором та безпосередньо текстом Ліни Костенко. Ліричній героїні дано глибоко почувати і точно розуміти; вона знає, що таке любов, не терпить приниження цього почуття. У ліриці поетеси виклала силу своєї емоційно-ліричної наснаги, майстерно використала досконалі засоби поетичної техніки. Серед невичерпних мовних запасів насамперед виділяємо образність художнього мовлення, що передбачає вживання слів і словосполучень у метафоричному значенні, створення тропів (епітетів, порівнянь, метафор) та звукове оформлення, що виражається в інтонації, милозвучності, використанні звукоповторів, а також стилістичних фігур. Послуговуємось тим, що в основі будь-якого художнього образу лежать конкретно-чуттєві враження про

навколишній світ, що вибудовують нову художню модель світу. Автор ліричних творів пропонує читачу систему образів іншого рівня – систему поетичного мислення, в якому кожне окреме слово-образ є аспектом, ділянкою неподільного поетичного контексту, елементи якого перебувають у нерозривному зв'язку та підпорядкованості один одному. Емоційно-естетичне сприйняття художніх образів літературних творів відбувається тоді, коли поєднуються почуття, уявлення, асоціативне мислення. Це складний багаторівневий процес, зумовлений духовним світом особистості, яка сприймає твір, орієнтуючись на рівень літературного кругозору, життєвого досвіду, творчої уяви та фантазії, що, згідно з Г. Гегелем, робить зміст поетичним, осягаючи його таким способом, що він не стоїть перед нами як архітектурний, скульптурно-пластичний чи живописний образ і не вчувається більше в тонах музики, які звучать, а може бути переданий лише мовою, словами, гармонійним їх поєднанням [5, с. 192–193], тому змістом лірики є «суб'єктивність, внутрішній світ, споглядальна, чуттєва душа» [5, с. 225].

Поезії Ліни Костенко про сад, осінь і ліс створюють в уяві читача неповторні картини української природи, багаті на кольори. Часто лірична героїня уподібнює себе до поля – осіннього, покинутого, спустошеного, змученого. Осінній пейзаж передає почуття ліричної героїні. «Стриптизи осені» малюють картину печалі і смутку, беззахисності, покинутості, убогості. У поля забрали все, після мук та терзань залишилося воно з надією, що його страждання не минули марно. Зів'яли квіти, із дерев злетіли останні листочки, і лірична героїня, ототожнена з полем, розуміє цю безпомічність, оголеність перед будь-якою загрозою. Для яскравішого відображення вищесказаного поетеса використовує перифраз «стриптизи осені», щоб передати самотність ще вчора багатобарвної і неповторно красивої природи, коли осінь стає пустою.

«Крапля багрецю» – перифраз, що характеризується насиченістю кольору, вжито для образного відображення головної риси – багряного кольору, який уже відцвів, вигорів. Художні засоби увиразнюють вірш, роблять рядки глибокими за суттю, охудожнюють звичні фізичні процеси та явища, роблять їх виразними, наближають до розуміння, що все це знає кожен. Метафоричний епітет «самотканий дощ» є водночас зоровою деталлю. Вислів «цвітастий ситець літа» збільшує контраст між літом та осінню, набагато скупішої на кольори. Адже переважає лише багряний колір, а золото полів, сині світанки залишилися позаду. Афоризм «гори золоті» використаний для гіперболізації зображуваного. Незважаючи на те, що переважають сумні мотиви печалі, покинутості, відчаю, залишається надія на потрібність усього цього людині. Подібні кольори спостерігаємо у вірші «Виходжу в сад, він чорний і худий» [6, с. 342], що є зразком інтимної лірики. Лірична героїня прийшла до саду підтримати вірного друга та розрадики в дуже складний для нього період – у час його смутку. Сад постає живим, він здатен переживати, захоплюватися, страждати. Вірш написаний у формі уявної розмови ліричного героя з садом. Саме наодинці з садом людина почуває себе захищено і впевнено, може поспілкуватися та поділитися наболілим. Вірш пройнятий почуттям любові до природи, що облагороджує людину, робить її думки чистими, світлими, а погляди – піднесеними, гармонійними, неповторними. Дослідження доводить, що Ліна Костенко майже не використовує складних стилістичних конструкцій, рим, застосовуючи типовий і майже єдиний віршовий розмір – класичний ямб. Семантика кольору

визначена джерелом поетичної експресії ліричних творів Ліни Костенко. Виходимо з позицій про естетичну природу мови, що полягає в універсальності слова, у багатоманітності його образних значень, які реалізуються та актуалізуються через художній контекст. Для поетичного тексту Ліни Костенко характерними є змістово-концептуальна і змістово-підтекстова інформація, що потребують проникнення в глибинний смисл тексту і мають естетично-художній характер. Л. Ставицька зауважує, що в поезії Ліни Костенко «читач легко віднайде відлуння архетипів саду, лісу, вогню, дороги, своєрідне смислове та емоційне нюансування назв конкретних дерев, рослин, квітів» [1, с. 29]. Показовою є висока поетична експресія неба. Відповідно до власних духовно-світоглядних орієнтирів поетеса трансформує його зміст: небо – це духовна суверенність («маю тільки небо над собою, маю тільки душу при собі»). Звучить щире ліричне і людське зізнання, своєрідний пієтет до неба, якого, за словами поетеси, «трохи треба мати». Для неї ліс є живим («Цей ліс живий»), бо в нього «добрі очі», як у людини. Усе, що бачить у лісі, набуває в її очах олюднення (антропоморфізації): «Старезні пні, кошлаті поторочі, / Літопис тиші пишуть у траві. / Дубовий Нестор дивиться крізь пальці / На білі вальси радісних беріз. / І сонний гриб в смарагдовій куфайці / Дошу напився і за день підріс» [6, с. 95]. У цьому баченні лісу присутні чіткі нагадування про характер сприйняття всього живого на землі предків. Ставлення ліричної героїні до природи інколи набуває інтимно-довірливих інтонацій. Найбільше вражає це виявлення в поезії «Виходжу в сад, він чорний і худий» [6, с. 342]. Сад старий – «йому вже ані яблучко не сниться». До того ж в осінню пору він негарний – «чорний і худий». Ліна Костенко показує читачам осінь різною – то ранньою, такою, що тільки вийшла з літа і сповнена жагучості («Осінь жагуча») [6, с. 333], то пізньою, коли «од холоду в ногах посиніли дуби» [6, с. 333]. Бачимо осінь то як свято золотавих барв, то як виписаний темним кольором один живописний мазок. Колірна ознака неба привертає увагу читача. Поетеса також використовує підтекстну колірну ознаку, що має сильний естетичний вплив: «У закутку душі хай буде трохи сад. / Вже дожились, – забули колір неба, / Воно буває кольору досад» [6, с. 98]. У поезії Ліни Костенко знаходимо поетичну словосполуку «блакитний сад», що об'єднує експресією два ключові символи: небо і сад. Л. Ставицька відзначає особливості семантичних глибин використаних слів: «Вони лягають в основу образності метафор, порівнянь, епітетів, перифраз. Акцентологічні варіанти слова, відчуті Ліною Костенко, слугують джерелом поетичної експресії, яка увиразнює семантику цих варіантів» [1, с. 29–30].

Семантику кольору як джерело поетичної експресії спостерігаємо у вірші «Осінь жагуча», який є суцільною метафорою, що наповнена кольорами і переливами врожайної осені, щедрої на золотий хліб, «цитрини, груші й виноград». Віршорядок «могутні чресла золотого стану» [6, с. 333] створює яскраву картину, наповнену сонячними кольорами. Це багата на пшеничне добро нива, яка «золотом» і переливами притягує зір, змушує кожного перехожого милуватися працею невтомного хлібороба. «Червонощокі ружа» [6, с. 333] доповнюють зорову картину і надають їй емоційності. Лірична героїня поезії сприймає світ як такий, що постійно змінюється, рухається, бо на зміну теплій порі приходиться осінь, багата на фарби літа, осінь змінюється зимою. Образна метафорика допомагає авторці передати змінність природи і людини.

«В косі янтарній нитка сивини» [6, с. 333] – вислів, після прочитання якого виникає гама кольорів, характерних для ранньої осінньої днини. Якщо звернути увагу на змістовий компонент віршів поетеси, то можна припустити, що осінь – це та пора року, яка є для неї найулюбленішою та найбільш привабливою з точки зору її краси та різнобарв'я. До такої думки спонукає скрупульозна робота над поезією досліджуваного автора. Використані зорові деталі створюють неперевершену картину багатого на щедрий урожай літа. У цьому безсюжетному творі, що зветься етюдом, пейзажні мотиви переплітаються з філософськими. Поетесі вдалося порушити проблеми плинності життя, його нескінченності. Внутрішнім стрижнем твору є опис переходу літа в осінь. Художні засоби передають неповторні барви літа й осені. Картина постає зримою, переконливою, привабливою і рухливою. Колористика відіграє пріоритетну роль у творенні картини багатой української природи, а зорові образи поезії розвивають емоційно-естетичну чутливість.

У вірші «На оболонях верби у болоньях» Ліна Костенко використовує епітет із ознаками колористики: «пелехатий сонях пасе траву в блакитному дощі» [6, с. 341]. Дещо незвичний епітет звучить у тексті свіжо і неповторно. Поезія в цілому метафорична й афористична. Вірш, що відноситься до «Осінніх карнавалів», поєднує пейзажні та інтимні мотиви, душевний стан ліричної героїні подано через опис стану природи ранньої осінньої днини, коли «у верховіттях вітер колобродить, сумує стежка дичками внаутр» [6, с. 341]. Лірична героїня поезії бачить «небачене» іншими, досить уважна та спостережлива. Завдяки зоровим деталям створюється яскрава і переконливо прекрасна пора ранньої осені з її дощами, «пелехатим» соняшником, «мислителем-чорногузом». Із метою передати таємниці природи автором використані метафори: «у верховіттях вітер колобродить», «сумує стежка дичками внаутр» [6, с. 341]. За допомогою влучних і неповторних метафор в уяві читача створюється яскрава картина осені. Авторські неологізми «пелехатий», «колобродить» додають поезії свіжості, вирізняють її автора. Колір золота знаходимо та спостерегаємо його смислове навантаження у вірші «Рожеві сосни». Поезії властива така форма виявлення авторської свідомості, як суб'єктивований ліричний герой. Центральною позицією є людська особистість у світі природної краси. Динаміку почуттів ліричної героїні вдалося передати через метафоричний епітет «дорога, золотом прошита». Людське життя плинне: швидкоплинна молодість, золоті літа юності, сивина з образом «березової зими». Метафоричний епітет продукує семантику кольору та увиразнює поетичний образ плинності часу. Дві строфи цієї поезії – це суцільна колористика, майстерно виписана поетесою. Лірична героїня милується строкатою палітрою життя: «рожеві сосни», «смарагдова вечірня тишина», «золотом прошита <...> березова зима». Саме такий тип ліричної героїні приваблює автора «Рожевих сосен». При відсутності сюжету взаємозв'язок ліричного героя і читача створює враження особистого бачення світу динаміки природної гармонії. «Кольорові» епітети діють у вірші як основні чинники зображення вечірньої пори. Остання строфа поезії є суцільним перифразом, мета якого полягає у тому, щоб переконати, що людина – лише частина природи, за законами якої вона повинна жити і рухатися далі. П'ятистопний ямб надає віршованому рядку певної розміреності, допомагає читачу «доторкнутися» до прописних життєвих істин, іще раз продумати відповідь на питання: «Для чого живе людина на цій землі?».

Зорова картина «смарагдової діброви» постає в уяві читача при читанні вірша «Після дощів смарагдова діброва» [6, с. 113]. Твір присвячено темі зображення незрівняної краси української природи, в ній підкреслено ніжну красу діброви, вкритої дощовими краплями, швидкоплинної річки, безкрайнього неба, осяяного золотими промінцями сонця, безмежно прекрасного та напрочуд мальовничого українського села. Між рядками поезії проглядається безмежна любов до батьківського дому, рідної оселі, де промайнули безтурботні дитячі літа і куди прокралося перше кохання. «Смарагдова діброва», «смушка сонця тонко пурпурова» [6, с. 113] – ці вирази передають кольорову красу українського села. Кольорові деталі збагачують поезію, викликають оптимістичний настрій.

«Золоті герби дубів» у поезії «Ліс» [6, с. 124] наповнені золотистим кольором. «Біліють храми беріз» – таким висловом поетеса передає святість відчуттів від спілкування з природою. «Золотий» колір часто використовується Ліною Костенко для передачі захоплення від краси природи. Підтвердженням є такі рядки: «Осінній вітер одгуляв, затих. Стоїть берізонька – як в іскрах золотих». Зорова деталь використана для передачі емоційності, для підсилення враження від побаченої краси. Короткі речення допомагають висловитися лаконічно і переконливо, без зайвих слів та емоцій. Подібне спостерегаємо при розгляді поезії «Буває мить якогось потрясіння», в якій з'являються «золоті барви». Така колористика з'являється з настанням осінньої днини, багатой на різнобарв'я. Навіть «звичайна хмара, сіра і осіння» золото осені не зітре. У цю мить життя людина розуміє, що немає нічого важливішого за саме життя, за ті хвилини щастя, проведені на білому світі, коли душа прозирає «всесвітом очей». Думки ліричної героїні спрямовані у простір, що переповнений душевними потрясіннями та глибинними роздумами про сенс людського існування-перебування на землі. Естетична картина створюється за допомогою кольорових зорових деталей, що, об'єднуючись, творять поетичний образ дощу. Натхнення Ліни Костенко змогло осягнути багатогранний світ, зрозуміти його неповторну красу і висловити тривогу за можливі наслідки недбайливого та непродуманого втручання людини в природу.

У поезії «Цей ліс живий» Ліна Костенко використовує зорові деталі на позначення кольору: «білі вальси радісних беріз», «сонний гриб в смарагдовій куфайці», «багряне сонце сутінню лісною», «сива сосна». Як свідчать спостереження над лірикою поетеси, слово «багряний» часто вживається на позначення червоного кольору. Ці вислови чітко увиразнюють висловлені думки, передають захоплення ліричної героїні та свідчать про вміння тонко підмічати та влучно і точно передавати красу навколишнього світу, засвідчують оптимізм автора. Поетичне бачення автора «Люблю чернігівську дорогу» досить глибоке, бо в одиничному факті відкриваються істотні закономірності буття. Рядки «Там досі моляться Стрибону високі в сонці ясени», «Дівчата ходять, мов княгині. Цвітуть смарагдові луги. Русявок очі Березині позолотили береги» [6, с. 123] засвідчують відчуття багатогранності сьогодення і минулого. Від поетичних образів поетеса повертає до реалій, зображених опоетизовано: «Під осінь в кожному селі немов димки димлять жертівні – копають люди картоплі» [6, с. 123]. У вірші передано повагу, любов, увагу до рідних, знайомих «розкішних натюрмортів» «уздовж доріг на спориші» та людей, які зображені у творі, хоча й узагальнено «хтось», але яскраво уявляємо постать жінки, яка «несе яблука в приполі», чоловіка, який «несе груші в кар-

тузі». Вірш збагачений метафорами: «моляться Стрибону високі в сонці ясени», «бори стоять такі соснові! Ведмедів бачать уві снах», «світяться в душі натюрморти» [6, с. 123], що створюють незрівнянний етико-естетичний ефект. Вжиті поетесою порівняння передають стан душі ліричної героїні, яка споглядає цю картину, перш ніж промчатись, «як метеор». Завдяки персоніфікованим образам в уяві уважного читача постає динамічна, жива, яскрава картина. Використання художніх деталей, зокрема зорових («ясени моляться», «бори стоять і ведмедів бачать уві снах», «шофер гальмує мимоволі» [6, с. 123]), дозволяє створити картину дороги та неповторного узбіччя. Віршем підкреслюється гармонія людини і природи. Доречними і неперевершеними є епітети: «смагадкові луки», «вінки цибулі бурштинові», які підкреслюють любов і захоплення яскравими і рідними до болю картинами рідного краю. У вірші багато повторів, що точно відтворюють картину природи, приваблюють увагу читача. Вірш не поділений на строфи, що підтверджує спробу створити образ безперервної дороги. У творі домінують почуття щирості, відчуття землі, коли людина починає розуміти й переживати міцну єдність із природою, відповідальність за збереження та примноження її багатств. Під час читання таких віршів спостерігаємо емоційно-безпосереднє спілкування, коли прониклива мудрість образного узагальнення набагато перевищує суто семантичний зміст висловлювання.

Аналізуючи рядки «Сосновий ліс перебирає струни» [6, с. 108], виділяємо сильну енергетику. Вірш є зразком філософської лірики, що має також чітко виражений пейзажний характер. Поезія є суцільною метафорою, яка майстерно використана поетесою. Змальовуючи світанок, автор досягає неперевершеної краси і демонструє майстерність справжнього митця. На фоні природи лірична героїня роздумує над вічними проблемами людського буття, милується красою ранкового лісу. Від поезії віє смутком, але це не безнадійність. Вислів «світає світ в терновому галуззі» [6, с. 108] викликає в читача картину пробудження природи, яка в непокорі, в таїні, повністю не пізнана людиною. Те, що передає поетеса, подається сприйняттю ліричної героїні. За допомогою влучних метафор («ліс перебирає струни», «рокоче тиша», «бринять берези», «блукать луни» [6, с. 108] поетеса «малює» стан ранкового лісу, коли все незабаром прокинеться і почнеться звичне для всіх життя – і для природи, і для людини. Різноманітні та незвичні метафори – це персоніфіковані образи, завдяки яким картина постає динамічною, живою. Використання художніх деталей – зорових («блукать луни», «світає світ в терновому галуззі») і слухових («кладуть вітри смичок на тятиву», «сосновий ліс перебирає струни») – дозволило поетесі внести елемент роздуму та створити рухливу картину ранку в лісі. Ліна Костенко живописно бачить і сприймає навколишній багатобарвний світ, тому в її поетичних малюнках переважають зорові кольорові образи-деталі. У вірші постійно звучить гармонія, підкреслюється зв'язок людини і природи, їх взаємозалежність та обумовленість. Наскрізна метафора «усе іде, але не все минає над берегами вічної ріки» є стрижневою в поезії, через що в ній спостерігаються філософські мотиви. Вірш можна вважати афоризмом. Ліна Костенко вдало змогла помітити найдрібніші елементи, що їх не бачили пересічні споглядачі, і підібрати лаконічні та яскраві зорові деталі, що зливалися і творили поетичний образ та передавали яскраву картину.

У багато віршів Ліна Костенко намагалася вкласти свіжу силу емоційно-ліричної наснаги. За допомогою досконалих за-

собів поетичної техніки автору вдалося передати найрізноманітніші деталі любовного почуття. Кохання в інтимній ліриці Ліни Костенко – багатоголосе, неосяжне, пристрасне, обнадійливе, почуття, у якому немає місця зраді. Поетична конструкція «Моя любов! Я перед тобою» [6, с. 315] своєю формою та змістом нагадує молитву, замовляння. У цілому поезія сприймається як своєрідний гімн любові – вірній і одухотвореній. Почуття ліричної героїні своїми витоками мають ознаки національної ментальності, це сповнює душу ліричної героїні почуттям гордості, гідності і честі. Як свідчать спостереження над інтимною лірикою Ліни Костенко, її героїня – завжди поважна, самодостатня жінка, до обранця долі звертається на «Ви». «Очима ти сказав мені: люблю» [6, с. 14] – неперевершений зразок інтимної лірики. Героїня сповнена нероздільних почуттів. Використаний у назві оксиморон засвідчує свіжість поетичного почерку. Оксиморон «світили ночі, вечоріли дні» передає рух, кардинальні зміни в особистому житті героїв, яких не покидають спогади про щасливі хвилини любові. Також цей художній засіб увиразнює образ героїні, окриленої високими почуттями кохання, яка втратила відчуття і відлік часу. Світлі кольори поетеса використовує для передачі перших ніжних і тендітних душевних поривів, у яких домінують почуття сповіді, зізнання.

Колір золота часто використовує Ліна Костенко при передачі краси природи в пейзажній та інтимній ліриці. Не винятком є поезія «Стоїть у ружах золота колиска». «Золота колиска» постає символом дитинства, родинного затишку, спокійного і безхмарного часу. Метафора «блакитні вії хата підійма» [6, с. 28], що підсилена зоровою деталлю, доповнює яскравий образ. Метафоричні «кольорові» епітети («золота колиска», «блакитні вії», «хата казкова», «оком загадковим») вжиті автором для передачі відчуттів радості від давніх спогадів про безтурботне дитинство. З їхньою допомогою створюється «тепла» картина синьоого дитинства і родинного благополуччя. «Казкова» хата і сонце «загадкове» – усе пов'язане з тими безпроблемними роками, що назавжди залишилися в пам'яті поетеси як символ світла і краси. Колір золота зустрічаємо в поезії «Вечірнє сонце, дякую за день!» [6, с. 9]. Лірична героїня складає подяку «за волошку в житі золотому». Такий прийом створює ідилічну картину затишку і безтурботності, передає безмежну подяку людині за прожитий день, за отриману від цього радість. Автор органічно і непомітно поєднує те, що, на перший погляд, неможливо поєднати, таким чином стверджує єдність світу, його неподільність, нерозривність буття в усіх його проявах і в часі. Золотистий колір знаходимо в поезії «Я виросла у Київській Венеції»: «І слухав місяць золотистим вухом / Страшні легенди про князів і ханів» [6, с. 71]. Як і в попередніх віршах, поетеса використовує семантику кольору для передачі яскравих поетичних образів. Цілісна історія кохання постає при розгляді вірша «Я дуже тяжко Вами відболіла». Почуття ліричної героїні закодовані у восьмирядковий текст. Зорова деталь із елементом кольору «на білих вікнах змерзли міражі» посилює сприйняття болю героїні. Фраза «такі вже рідні і такі чужі» досить точно передає внутрішній стан двох людей, що пережили в житті велике кохання. Літературознавець В. Панченко так характеризує особливості інтимної лірики Ліни Костенко: «Бунт проти ерзац-почуттів, напівлюбові, лукавства й розрахунку. У цьому розумінні вони дещо «старомодні» – вірші Ліни Костенко про любов. У них не знайдете поширеної в модерній літературі сексуальної розкнутості, еротичних

екзальтацій, буйства плоти. Вони так само «старомодні», як і вічно молоді сонети Данте, Петрарки, Шекспіра, як пушкінське «Я помню чудное мгновенье», як Лесине «Хотіла б я тебе, мов плющ, обняти» [7, с. 12]. Вірші про кохання та природу – це суцільний живописний мазок, у якому переважають світлі, пастельні кольори. Колористика відіграє важливу роль у створенні чарівної картини багатой на кольори української природи, що несе людині матеріальні цінності, добробут, достаток, а також неперевершену естетичну насолоду. Естетичний вплив віршів Ліни Костенко досягається за допомогою метафоричного текстового матеріалу, його змістового та виражального навантаження. Під час читання таких віршів пріоритет надається емоційно-безпосередньому спілкуванню, коли прониклива мудрість образного узагальнення набагато перевищує суто семантичний зміст висловлювання.

Висновки. Колористика є засобом поетичної виразності у віршах Ліни Костенко, де слово-образ випромінює енергію, співвідноситься з іншим, внутрішня форма його багатозначна і нарощує нові відтінки значення. Образна система віршів поетеси насичена метафорикою і глибинним підтекстом, який слід розшифрувати, бо кожен віршовий рядок – то філософська думка, здатна звучати і читатися крізь віки через свою актуальність.

На нове прочитання чекають останні твори, потребує освоєння мемуарна спадщина поетеси про шістдесятників, про митців української діаспори, яких вона цінувала і якими гордилася.

Література:

1. Ставицька Л. «О скільки слів, і скільки снів мені наснилося...» / Л. Ставицька // Дивослово. – 2000. – № 3. – С. 26–30.
2. Ковальчук О. «Нехай тендітні пальці етики торкнуться вам серце і вуста» / О. Ковальчук // Дивослово. – 2000. – № 3. – С. 33–35.
3. Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних : матеріали круглого столу / Ред.-упоряд. Т. Шаповаленко. – Х. : Прапор, 2006. – 164 с.
4. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – 2-е вид., доп. – Львів : Літопис, 2001. – С. 491–496.
5. Гегель Г. Сочинения : в 14 т. / Г. Гегель. – М., 1929–1958. – Т. 14 : Лекции по эстетике : в 3 кн. / Г. Гегель. – М., 1938–1958. – Кн. 3. – 1958. – 440 с.
6. Костенко Л. Вибране / Л. Костенко. – К. : Дніпро, 1989. – 559 с.
7. Панченко В. Поезія Ліни Костенко / В. Панченко. – Кіровоград, 1997. – 48 с.

Захарова В. А. Средства эстетического выражения в интимной лирике Лины Костенко

Аннотация. В статье анализируются средства эстетической выразительности поэтических произведений Лины Костенко. Обращено внимание на роль средств эстетической выразительности в создании поэтического образа интимной и пейзажной лирики поэтессы. Доказано, что воплощение эмоциональных состояний в художественном слове Лины Костенко происходит на высоком художественном уровне с помощью совершенных средств поэтической техники. Особое внимание уделено колористике, которая рассматривается как средство поэтического выражения.

Ключевые слова: поэзия Лины Костенко, эстетическая выразительность, колористика, семантика цвета, образ лирической героини.

Zakharova V. Techniques of esthetic expression in intimate lyrics of Lina Kostenko's poetry

Summary. Methods of artistic expression are analyzed in Lina Kostenko's poetic essays. Thoughtfulness is dedicated to the role of esthetic manifestation in creation of an intimate character and landscape's lyrics. It is proven that the personification of emotional bearings in artistic literature of Lina Kostenko is happening on the higher, masterpiece level with the help of comprehensive methods of artistic techniques. A great deal of attention is devoted to the meaning of color, as a method of delivering poetic meaning. Communicated methods help the author formulate a particular disposition of poetic message. System of various imagery methods in the authors' poetry is filled with metaphor and deep meaning of the pretext.

Key words: poetry of Lina Kostenko, artistic expression, coloristic articulation, poetic depiction of main character.